

Το εύρος των ευκαιριών αναψυχής στο παράκτιο περιβάλλον

Δρ. Μυλωνόπουλος Δημήτρης

The breadth of occasions for recreation in the coastal environment

Abstract

The range of marine tourist activities is wide. The marine activities that are developed in the coastal environment are characterized as coastal tourism. This tourism is characterized by the opposite relation between the distance by the coast and the density of use. The coastal tourism includes the activities of recreation that take place in the beach and are characterized as beach tourism and the activities of recreation that take place in the sea but near in the coast.

Περίληψη

Το πλαίσιο των θαλάσσιων τουριστικών δραστηριοτήτων είναι ευρύ. Οι θαλάσσιες δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο παράκτιο περιβάλλον χαρακτηρίζονται ως παράκτιος τουρισμός. Ο τουρισμός αυτός διέπεται από την αντίθετη σχέση μεταξύ της απόστασης από την ακτή και της πυκνότητας χρήσης. Ο παράκτιος τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες αναψυχής που λαμβάνουν χώρα στην παραλία και χαρακτηρίζονται ως τουρισμός παραλίας και τις δραστηριότητες αναψυχής που γίνονται στο θαλάσσιο χώρο αλλά κοντά στην ακτή.

1. Εισαγωγή

Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι μια από τις δυναμικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας 1999:122). Ο τουρισμός γενικά προϋποθέτει τη μετακίνηση του ανθρώπου από τον τόπο μόνιμης κατοικίας του σε άλλο τόπο με καθορισμένη χρονική διάρκεια παραμονής σ' αυτόν, με σκοπό την αναψυχή δηλ. τη σωματική, πνευματική και ψυχική ανάταση και με προειλημμένη απόφαση επιστροφής στον τόπο μόνιμης κατοικίας. Ο θαλάσσιος τουρισμός περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες αναψυχής που έχουν ως πεδίο αναφοράς και ανάπτυξης – δράσης το θαλάσσιο περιβάλλον. Έτσι αποκλείονται από την έννοια του θαλάσσιου τουρισμού οι δραστηριότητες αναψυχής που έχουν σχέση, άμεση ή έμμεση με το γλυκό υγρό στοιχείο, δηλ. τους ποταμούς και τις λίμνες. Επίσης αποκλείονται όλες εκείνες οι δραστηριότητες που ενώ λαμβάνουν χώρα στο θαλάσσιο περιβάλλον δεν αποσκοπούν στην αναψυχή του ανθρώπου π.χ. θαλάσσιες μεταφορές, επιστημονικές έρευνες, εμπορικές αλιευτικές δραστηριότητες κ.λπ.

2. Παράκτιος τουρισμός.

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες αναψυχής κατά κανόνα λαμβάνουν χώρα στο χερσαίο περιβάλλον του πλανήτη με το οποίο ο άνθρωπος είναι περισσότερο εξοικειωμένος. Υπάρχουν όμως δραστηριότητες αναψυχής που λαμβάνουν χώρα στο θαλάσσιο περιβάλλον. Πέρα όμως από τις αμιγώς χερσαίες και αμιγώς θαλάσσιες δραστηριότητες αναψυχής υπάρχουν και εκείνες οι δραστηριότητες αναψυχής που έχουν μικτό χαρακτήρα. Θα λέγαμε ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν μπορούν να αναπτυχθούν χωρίς αναφορά συγχρόνως στο χερσαίο και θαλάσσιο περιβάλλον. Αυτές οι δραστηριότητες αναψυχής έχουν ως πεδίο ανάπτυξης, δράσης και αναφοράς το θαλάσσιο στοιχείο αλλά στην ουσία εδράζονται στο χερσαίο χώρο και ειδικότερα στο παράκτιο περιβάλλον που σχηματίζεται από τη συνάντηση της ξηράς και της θάλασσας. Οφείλονται στην έλξη που ασκεί η θάλασσα και στην ποικιλία των μορφών αναψυχής που προσφέρει στον τουρίστα είτε βρίσκεται στη θάλασσα (πάνω ή κάτω από την επιφάνειά της) είτε βρίσκεται στην ακτή. Η ζήτηση για τις ακτές και τις ευκολίες για θαλάσσια λουτρά κινείται παράλληλα με τις δημογραφικές εξελίξεις. Οι ακτές κοντά στα αστικά κέντρα θεωρούνται σε πολύ μεγάλο βαθμό, ως η μόνη σημαντική διέξοδος αναψυχής, για ένα μεγάλο τμήμα του αστικού πληθυσμού (West, 1990:263). Αυτή η ζήτηση αντανακλάται στους τεράστιους αριθμούς ατόμων που

επισκέπτονται ακτές, π.χ. στο Μαϊάμι, στη Φλόριδα, που δέχεται πάνω από ένα εκατομμύριο επισκέπτες κάθε χρόνο. Η δημοτικότητα των ακτών (ή περιοχών που διαθέτουν ακτές) ως τουριστικά καταλύματα αντανakλάται στη λαϊκή κουλτούρα, όπως αυτή αντιπροσωπεύεται στη μουσική, την τέχνη, τις κινηματογραφικές ταινίες, την τηλεόραση και τη λογοτεχνία. Παραδείγματα τέτοιων περιοχών είναι η Copacabana (Βραζιλία), το Waikiki (Χαβάη), η Ριβιέρα (Γαλλία), το Ακαπούλκο (Μεξικό), κ.λπ. Ένας από τους λόγους αυτής της δημοτικότητας είναι η ισχυρή θετική εικόνα που έχουν οι παραλίες (Giotart 1996:60-61). Για πολλούς ανθρώπους η ανάπαυση και η αναψυχή είναι συνυφασμένες με την εικόνα μιας αμμόδους παραλίας. Αυτές οι εικόνες και οι παραστάσεις ασκούν τρομακτική δύναμη και έχουν χρησιμοποιηθεί με επιτυχία από τα Μ.Μ.Ε. και τη διαφήμιση, προκειμένου να επηρεάσουν τις αποφάσεις των ανθρώπων όσον αφορά τη χρήση του ελεύθερου χρόνου τους. Είναι γνωστό ότι η στερεοτυπική εικόνα των τριών S (Sun=Ήλιος, Sand=Άμμος και Sea=Θάλασσα) για δεκαετίες προσδιόρισε και ενδεχομένως και σήμερα για ορισμένες τουριστικές περιοχές προσδιορίζει τις επιλογές πλήθους ανθρώπων.

3. Τυπολογία

Οι παράκτιες δραστηριότητες αναψυχής χαρακτηρίζονται ως *παράκτιος* τουρισμός και αποτελούν ιδιαίτερη υποκατηγορία του θαλάσσιου τουρισμού. Ο παράκτιος τουρισμός περιλαμβάνει τις δραστηριότητες αναψυχής που λαμβάνουν χώρα στην παραλία και χαρακτηρίζονται ως τουρισμός παραλίας και τις δραστηριότητες αναψυχής που γίνονται στο θαλάσσιο χώρο αλλά κοντά στην ακτή.

3.1. Τουρισμός παραλίας

Στον τουρισμό παραλίας το κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ότι ο τουρίστας απολαμβάνει το θαλάσσιο περιβάλλον αλλά χωρίς να απομακρύνεται από την ξηρά. Οι παραλίες αποτελούν σημαντικά σημεία ανάπτυξης δραστηριοτήτων αναψυχής και τουρισμού. Ασφαλώς η ποικιλία των δραστηριοτήτων αναψυχής παραλίας δίνει τη δυνατότητα για διαφορετικά επίπεδα ανάπαυσης και ενθουσιασμού. Στην πραγματικότητα, πολλές από αυτές, προσφέρουν και τα δύο. Τέτοιες δραστηριότητες είναι:

3.1.1. η ηλιοθεραπεία, το περπάτημα στην παραλία και τα παιχνίδια παραλίας (beach volley, ρακέτες, κ.λπ.). Σήμερα ο τρόπος αυτός αναψυχής συνδεδεμένος με την καθαρότητα και την ηρεμία της θάλασσας προσελκύει πλήθος τουριστών. Η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού τουριστών-καταναλωτών προϋποθέτει την παροχή υπηρεσιών σ' αυτούς. Έτσι αναπτύσσονται επιχειρηματικά σχέδια παροχής υπηρεσιών που η εφαρμογή τους οδηγεί στην δημιουργία ειδικού χώρου στην παραλία που ονομάζεται «οργανωμένη παραλία-πλαζ». Η παροχή υπηρεσιών συνίσταται στην παρουσία ναυαγοσώστη για την επιτήρηση των λουομένων, στην παροχή υπηρεσιών ηλιοπροστασίας (ομπρέλες και στέγαστρα), καθισμάτων παραλίας, στην παροχή υπηρεσιών εστίασης (αναψυκτήρια, εστιατόρια, μπαρ κ.λπ.), στη λειτουργία αποδυτηρίων και χώρων υγιεινής, στην παροχή ιατρικών υπηρεσιών, στη εκμίσθωση θαλάσσιων μέσων αναψυχής (κανό, jet ski, κ.λπ.), στη λειτουργία σχολών εκμάθησης θαλασσίων αθλημάτων κ.λπ.

3.1.2. το ψάρεμα από την ακτή. Αποτελεί δημοφιλή δραστηριότητα αναψυχής καθώς το ψάρεμα στην πράξη, εμπεριέχει μεγάλες περιόδους αδράνειας, που δίνουν τη δυνατότητα για ανάπαυση και χαλάρωση, ενώ επίσης προσφέρει περιόδους δράσης στην περίπτωση που το ψάρι τσιμπήσει, αγκιστρωθεί και τελικά ανασυρθεί. Η εμπειρία της προσπάθειας της σύλληψης του ψαριού, η απόλαυση της απόδρασης από την εργασία και την καθημερινότητα, είναι γενικά πιο σημαντική από το πραγματικό γεγονός δηλ. η αλίευση μεγάλης ποσότητας ψαριών. Μέσα από το ψάρεμα ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον και απολαμβάνει την χαλάρωση και δράση που του προσφέρει η δραστηριότητα αυτή καθεαυτή. (Kenchington, 1990b:26). Αυτό αποδεικνύεται και από την τακτική του ψαρέματος και της απελευθέρωσης που ακολουθείται σε πολλές περιοχές όπου δηλ. οι ψαράδες ψαρεύουν τα ψάρια και στην συνέχεια τα απελευθερώνουν στο φυσικό τους περιβάλλον.

Σε πολλές περιοχές το ψάρεμα από την ακτή έχει οργανωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε καθίσταται τουριστικό προϊόν. Πωλούνται άδειες αλιείας περιορισμένης χρονικής διάρκειας, ενοικιάζονται δωμάτια σε τουριστικά καταλύματα της περιοχής από τουρίστες που έρχονται αποκλειστικά και μόνο για το ψάρεμα και παρέχονται υπηρεσίες ξεναγού-οδηγού για την ευρύτερη περιοχή του ψαρέματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα απαντάται στην Κούβα. Το Υπουργείο Τουρισμού της

Κούβας σε κοινοπραξία με την ιταλική εταιρεία Avalon εκμεταλλεύεται την ερασιτεχνική αλιεία ως τουριστική δραστηριότητα. Οι ερασιτέχνες ψαράδες ακολουθούν την τακτική της σύλληψης και απελευθέρωσης των αλιευμάτων. Επίσης ελέγχεται αυστηρά ο αριθμός των ερασιτεχνών αλιέων για να μην υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής (Benshley 2002:106-107). Επίσης στις χώρες Ισλανδία, Ιρλανδία και Σκοτία η αλιεία του σολομού από την ξηρά με καλάμι έχει καταστεί τουριστικό προϊόν και μάλιστα έχει αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε ομιλούν για βιομηχανία του αλιευτικού τουρισμού. Η Ισλανδία αξιοποιώντας τα υγιή οικοσυστήματα και τα μαγευτικά ηλιοβασιλέματα που το καλοκαίρι, την εποχή του ψαρέματος, διαρκούν γύρω στις 2 ώρες, κατέστησε το ψάρεμα του σολομού βιομηχανία αλιευτικού τουρισμού που προσφέρει στην οικονομία της πάνω από 20 εκατομμύρια € ετησίως (Μοντέν 2003:41).

3.1.3. η παρατήρηση από την ξηρά θαλάσσιων θηλαστικών. Από τη δεκαετία του 1960 άρχισε να εκδηλώνεται έντονο ενδιαφέρον για τη *θαλάσσια πανίδα*. Σύμφωνα με τον Masters D. στο έργο του «Marine Wildlife Tourism: developing a quality approach in the Highlands and Islands», ως θαλάσσιος τουρισμός άγριας ζωής ορίζεται η κάθε τουριστική δραστηριότητα που αποσκοπεί στην παρατήρηση, στη μελέτη ή στην απόλαυση της θαλάσσιας άγριας ζωής. (Masters, 1998).

Η παρατήρηση φαλαινών ως δραστηριότητα αναψυχής συνίσταται στην παρατήρηση των θηλαστικών αυτών στο φυσικό τους περιβάλλον. Η παρατήρηση λαμβάνει χώρα από σκάφος, αεροπλάνο ή από *βράχο* (IFAW *et al*, 1997). Η παρατήρηση ως δραστηριότητα αναψυχής αφορά και άλλα θηλαστικά όπως τα δελφίνια και τις φώκιες. Στην έννοια της «παρατήρησης» εντάσσεται και η κολύμβηση με τα θηλαστικά καθώς και το τάισμά τους. (Connor and Smolker, 1985:398-400).

Η όλη αυτή διαδικασία ως τουριστική δραστηριότητα αναπτύσσεται τις τελευταίες δεκαετίες. Η απαρχή αυτής της δραστηριότητας είναι το 1955 στη νότια ακτή της Καλιφόρνιας. Τα επόμενα 20 χρόνια παρατηρήθηκε μικρή αλλά σταθερή αύξηση της κίνησης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 η παρατήρηση φαλαινών εξελίχθηκε σε τουριστική δραστηριότητα στην Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Κανάρια Νησιά, Ιαπωνία και Νορβηγία. Ακολούθησαν το Χονγκ Κονγκ, η Ταϊβάν και η Ισλανδία τη δεκαετία του 1990. Το 1995 πάνω από 65 χώρες οργάνωναν σε διάφορες

περιοχές παρατήρηση φαλαινών, εννέα από τις οποίες ήταν χώρες της Ευρώπης (Hoyt, 1995:3-7).

3.1.4. η παρακολούθηση του φαινομένου της παλίρροιας, που συνήθως συνδυάζεται με την επίσκεψη σε κάποια περιοχή φυσικού κάλλους ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως η περιοχή του Mont Saint Michel στη Γαλλία όπου οι επισκέπτες συνδυάζουν την επίσκεψη στο μοναδικό μοναστήρι-κάστρο με την παρατήρηση του μοναδικού παλιρροϊκού φαινομένου που συμβαίνει γύρω από τη νησίδα στο κέντρο της οποίας υψώνεται το μοναστήρι (Μοίρα, 1999:137). Χαρακτηριστικό είναι και το παράδειγμα του λιμανιού του Πόρτσμουθ στη Μεγάλη Βρετανία όπου η επίσκεψη στο Ναυτικό Μουσείο της περιοχής συνδυάζεται με την παρατήρηση του παλιρροϊκού φαινομένου που συμβαίνει εκεί.

3.1.5. η απόλαυση του θαλάσσιου περιβάλλοντος (θέα, θαλάσσια αύρα), με την παράλληλη παροχή τουριστικών υπηρεσιών υψηλού επιπέδου π.χ. από παράκτια ξενοδοχεία, θέρετρα κ.λπ. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της πόλης του Μπράιτον. Το Μπράιτον είναι ένα από τα παλαιότερα και ίσως τα πιο γνωστά παραθαλάσσια θέρετρα της Αγγλίας. Αν και η ανάπτυξη της περιοχής ως θέρετρο μπορεί να αναζητηθεί πίσω στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, η περιοχή αναπτύχθηκε ως σημαντικό θέρετρο το 19^ο αιώνα.

Η ανάπτυξη πόλεων παραθαλάσσιων-θέρετρων όπως το Μπράιτον αποτέλεσαν σημαντικές μορφές στην ιστορία του θαλάσσιου τουρισμού (Orams, 1999:13). Η μεγάλη αλλαγή όμως σημειώθηκε το τελευταίο μισό του 20^{ου} αιώνα. Πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η πλειοψηφία των δραστηριοτήτων αναψυχής που συνδέονταν με τη θάλασσα είχαν ως βάση κυρίως την ξηρά. Παραθαλάσσια θέρετρα, ακτές, αποβάθρες και δρόμοι περιπάτου, φιλοξενούσαν δραστηριότητες που επέτρεπαν την απόλαυση της θάλασσας, όπως το περπάτημα στην παραλία, η πεζοπορία, οι κοινωνικές σχέσεις και γενικά η χαλάρωση, αλλά υπήρχαν ελάχιστες δραστηριότητες που απαιτούσαν άμεση είσοδο στο θαλάσσιο περιβάλλον (π.χ. κολύμβηση). Σε μερικές περιοχές χρησιμοποιούσαν σκάφη αναψυχής, αλλά αυτές ήταν ακριβές και το είδος αυτό δεν συνηθιζόταν. Υπήρχε δυσκολία πρόσβασης στη θάλασσα και ως αποτέλεσμα αυτού η προσφορά του θαλάσσιου τουρισμού περιοριζόταν στον τουρισμό παραλίας.

3.2. Εκτός από τον τουρισμό παραλίας που περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως περιγράφηκαν πιο πάνω υπάρχουν και δραστηριότητες αναψυχής που γίνονται στο θαλάσσιο χώρο αλλά κοντά στις ακτές π.χ. κολύμβηση, θαλάσσιο σκι, σέρφινγκ, para-sailing κ.λπ.

Ο τουρισμός αυτός διέπεται από την αντίθετη σχέση μεταξύ της απόστασης από την ακτή και της πυκνότητας χρήσης. Αυτό το μοντέλο είναι απολύτως λογικό, καθώς οι άνθρωποι είναι «ζώα που έχουν βάση τους τη στεριά» και που είναι δύσκολο να επιβιώσουν σε ένα υγρό περιβάλλον.

3.2.1. Κολύμβηση. Το υδάτινο στοιχείο ασκεί μεγάλη έλξη στον άνθρωπο. Οι Αιγύπτιοι, οι Ασσύριοι, οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ήταν λαοί που επιδίδονταν στην κολύμβηση για λόγους αναψυχής αλλά και εκγύμνασης. Στην αρχαία Ελλάδα, η κολύμβηση αποτελούσε μέρος της βασικής εκπαίδευσης των παιδιών, αλλά και μέρος της στρατιωτικής εκπαίδευσης. Μάλιστα ο Πλάτωνας θεωρούσε αμόρφωτο όποιον δεν ήξερε κολύμπι¹. Στο Βρετανικό μουσείο εκτίθενται αγαλματίδια με φιγούρες κολυμβητών που χρονολογούνται από το 850 π.Χ. Οι Ρωμαίοι αγαπούσαν ιδιαίτερα το νερό και θεωρούσαν την κολύμβηση ως κορυφαίο κοινωνικό γεγονός. Ο Ιούλιος Καίσαρας ήταν δεινός κολυμβητής.

Η κολύμβηση όμως ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες κάθε χώρας και κάθε εποχής υπήρξε αντικείμενο υποστήριξης ή διώξεων σε τέτοιο βαθμό που θεωρήθηκε ως αμαρτία και ανήθικη πρακτική². Αντίθετα σε άλλες κουλτούρες η κολύμβηση επιβαλλόταν ως δραστηριότητα, όπως στην Ιαπωνία του 17ου αιώνα, όταν ο Ιάπωνας αυτοκράτορας Go-Yoozei επέβαλε στους μαθητές να μαθαίνουν κολύμβηση.

Επίσης στην Αγγλία το 1571, η κολύμβηση θεωρείτο ανήθικη πρακτική (Gilbert, 1953:12). Για παράδειγμα ο αντιπρόεδρος του Πανεπιστημίου του Cambridge εξέδωσε απόφαση, σύμφωνα με την οποία όποιος απόφοιτος κρινόταν ένοχος ότι έκανε μπάνιο σε οποιοδήποτε ποτάμι, λίμνη ή άλλη επιφάνεια νερού στην πολιτεία του Cambridge, θα τιμωρείτο δημοσίως με ραβδισμούς μέσα στο κολέγιο και εάν συλλαμβανόταν να διαπράττει το ίδιο αδίκημα για δεύτερη φορά, θα αποβαλλόταν από το Πανεπιστήμιο.

¹ [http://faculty.deanza.fhda.edu/donahuemary/stories/storyReader\\$700](http://faculty.deanza.fhda.edu/donahuemary/stories/storyReader$700)

² Οι επιδημίες φέρνουν την κολύμβηση σε δεύτερη μοίρα το Μεσαίωνα. Το 15ο αιώνα η εκκλησία καταδίκασε την κολύμβηση για λόγους ηθικής.

Στην Αγγλία η κολύμβηση ως μαζική διασκέδαση άρχισε να διαδίδεται κατά το 17ο αιώνα. Στις αρχές του 1700 γίνεται εμφανές ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη θάλασσα, που άρχισε να αντανακλάται στην τέχνη και στα κείμενα της εποχής. Μέχρι το 1800 ζωγράφοι όπως ο Turner και ο Constable, ζωγράφιζαν πίνακες με παράκτιες περιοχές, ενώ Γάλλοι ποιητές όπως ο Saint-Amant, άρχισαν να υμνούν τα θαλάσσια τοπία (Corbin, 1994).

Στην ανάπτυξη της δημοτικότητας των διακοπών σε παράκτιες περιοχές και στη διάδοση της κολύμβησης έπαιξε σημαντικό ρόλο η ιατρική επιστήμη. Από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, ορισμένοι γιατροί συμβούλευαν τους ασθενείς να ταξιδεύουν σε παράκτιες περιοχές για λόγους υγείας (Gilbert, 1953:13). Το 1750 ο γιατρός Ρίτσαρντ Ράσελ δημοσίευσε τη διατριβή του σχετικά με τα οφέλη του θαλάσσιου νερού στη θεραπεία ασθενειών των αδένων. Πρότεινε μάλιστα ως θεραπεία των ασθενειών τόσο το μπάνιο στη θάλασσα, όσο και την πόση θαλασσινού νερού. Αν και ασφαλώς δεν ήταν ο μόνος πρακτικός γιατρός που πρότεινε την κολύμβηση στη θάλασσα για την εξασφάλιση καλής υγείας, ο Ράσελ υπήρξε ο μελετητής της «μανίας της ακρογιαλιάς» (seaside mania) που μεταμόρφωσε τα αγγλικά θέρετρα (Gilbert, 1953:12). Σ' αυτό ασφαλώς συνέτεινε και η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η βελτίωση των υποδομών των μεταφορικών δικτύων, ιδίως του σιδηροδρόμου, που επέτρεψε την ευκολότερη, ταχύτερη και πιο άνετη πρόσβαση σε παράκτιες περιοχές.

Η αύξηση του ενδιαφέροντος για την κολύμβηση, στη διάρκεια του τελευταίου μισού του 18^{ου} αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα την ακμή παράκτιων θέρετρων σε ολόκληρη τη μεσογειακή Ευρώπη (Towner, 1996). Στη Μεγάλη Βρετανία η αριστοκρατική τάξη άρχισε να εγκαταλείπει τις παραδοσιακές λουτροπόλεις, όπως του Μπαθ, για παραθαλάσσια θέρετρα όπως του Μπράιτον. Σε άλλες χώρες το ενδιαφέρον για τις ακτές και τη θάλασσα για λόγους αναψυχής εμφανίσθηκε πολύ αργότερα. Έτσι στη Γαλλία εμφανίσθηκε μετά το 1780, στο Βέλγιο, στη Γερμανία και στην Ολλανδία το 1790 και στην Ισπανία το 1820 (Walton and Smith, 1995).

Στις Η.Π.Α. άρχισαν να αναπτύσσονται γνωστά παράκτια θέρετρα όπως το Νιούπορτ, το Ατλάντικ Σίτι και το Πάλμ Μπιτς στα μέσα του 19ου αιώνα (Towner, 1996). Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι μεγάλο μέρος αυτής της δραστηριότητας που συνδέεται με τις παράκτιες διακοπές, δεν βασιζόταν στην πραγματικότητα στη θάλασσα. Οι διακοπές στις τοποθεσίες αυτές κυριαρχούνταν συνήθως από

δραστηριότητες που επικεντρώνονταν στις κοινωνικές συναθροίσεις, τη διασκέδαση, τις θεατρικές παραστάσεις και τις συναυλίες, τα μουσικά δρώμενα, τα πάρκα και τα ψώνια και για τους άνδρες, σε ορισμένες τοποθεσίες, τα δημόσια σπίτια, το χαρτοπαίγνιο και η πορνεία (Walton 1983). Παρ' όλα αυτά η θάλασσα αποτελούσε πόλο έλξης και ήταν συνηθισμένες δραστηριότητες η κολύμβηση, το περπάτημα στην αποβάθρα και η παρακολούθηση αγώνων σκαφών.

3.2.2. Surfing. Το surfing (κυματοδρομία) αποτελεί μια δημοφιλή δραστηριότητα αναψυχής αλλά και άθλημα. Το άτομο κινείται στην επιφάνεια της θάλασσας με τη βοήθεια των κυμάτων χρησιμοποιώντας μια σανίδα που κατασκευάζεται από fiberglass, ξύλο ή πλαστικό.

Το surfing πρωτοεμφανίστηκε πριν από χιλιάδες χρόνια, στις νότιες θάλασσες του Ειρηνικού Ωκεανού. Χρησιμοποιήθηκε από τους ιθαγενείς των νησιών της Πολυνησίας που μάθαιναν να γλιστρούν πάνω στα ψηλά κύματα μέχρι την ακτή, χρησιμοποιώντας ξύλινες σανίδες. Η πρώτη αναφορά στο surfing έγινε από τον Άγγλο θαλασσοπόρο James Cook, το 1778. Ο Cook κατέγραψε στο ημερολόγιο του, τον τρόπο με τον οποίο οι ιθαγενείς στα νησιά της Χαβάης (Ταϊτή και Οάχου) επιδίδονταν στο surfing χρησιμοποιώντας σανίδες και κανό και μάλιστα επεσήμανε ότι αυτό φαινόταν να γίνεται περισσότερο για λόγους διασκέδασης. Πιστεύεται όμως ότι η χρήση του surfing ανάγεται στο 10ο αιώνα (Brasch, 1995). Στις αρχές του 19ου αιώνα το surfing θεωρήθηκε από του χριστιανούς ιεραποστόλους που έφτασαν στα νησιά της Χαβάης ως ηδονιστική δραστηριότητα και απαγορεύτηκε, με αποτέλεσμα σχεδόν να εξαφανιστεί. Η αναβίωση του surfing και η διάδοσή του ως άθλημα σε όλο τον κόσμο οφείλεται στον Duke Kahanamoku, έναν διάσημο κολυμβητή και σερφίστα, που διέδωσε το άθλημα στην Αυστραλία και ίδρυσε τον πρώτο σύλλογο surfing στο Waikiki τη δεκαετία του 1920. Το surfing τη δεκαετία του 1960 έγινε τρόπος ζωής για πολλούς αμερικανούς, ιδιαίτερα τους κατοίκους της Καλιφόρνια. Σταδιακά το surfing μέσω της προβολής του από τις κινηματογραφικές ταινίες, τη μουσική (υμνήθηκε από μουσικά συγκροτήματα π.χ. Beach Boys, Ventures), τη μόδα στα ρούχα, κατέστη δημοφιλές και δημιουργήθηκε μια παγκόσμια «κουλτούρα του σερφ³». Σήμερα υπάρχουν σε όλο τον κόσμο, εκατομμύρια ενεργοί σέρφερς. Πολλές

---

³ Η κλασική ταινία του Bruce Brown κυριολεκτικά «δόξασε» το surf σε μια αναζήτηση του τέλειου κύματος ανά τον κόσμο.

τοποθεσίες ανά τον κόσμο, όπως η παραλία Οάχου (Oahu) και το Waikiki στη Χαβάη, το Τουβαλού στα νησιά Φίτζι, η ακτή Jefferey και το Χρυσό Μίλι στο Ντέρμπαν (Νότια Αφρική), το Queensland στην Αυστραλία, η Venice στην Καλιφόρνια, το Ακαπούλκο στο Μεξικό κ.λπ. ανέπτυξαν σημαντική τουριστική βιομηχανία, που βασίζεται στο γεγονός ότι οι συγκεκριμένες περιοχές θεωρήθηκαν ο «παράδεισος των σέρφερς». Κάθε μία από τις περιοχές αυτές φιλοξενεί πάνω από ένα εκατομμύριο επισκέπτες κάθε χρόνο.

3.2.3. Windsurfing. Το windsurfing (ή board sailing) ως δραστηριότητα αναψυχής προέρχεται από το surfing, σε συνδυασμό με την ιστιοπλοΐα (sailing). Το windsurf είναι μακρόστενος υδατοστεγής πλωτήρας στον οποίο τοποθετείται μικρός ιστός με ιστίο ο οποίος κινείται με την πνοή του ανέμου και τους κατάλληλους χειρισμούς του ιστίου από τον επιβαίνοντα. Ουσιαστικά είναι κίνηση στο νερό πάνω σε μια μικρή σανίδα 2-4,7 μέτρων, με τη βοήθεια ενός πανιού που συνδέεται με τη σανίδα με μια ευκίνητη ένωση⁴.

Την ιδέα για την τοποθέτηση ενός άλμπουρου και πανιού στη σανίδα του surf φέρεται ότι είχαν ένας ναυτικός, ο Jim Drake, και ένας φίλος του surfing, ο Hoyle Schweizer. Οι δύο φίλοι κατασκεύασαν ένα ειδικό σύνδεσμο-μηχανισμό που επέτρεπε στο rig (δηλαδή το άλμπουρο, το πανί και τη διπλή μάτσα μαζί) να στερεώνεται πάνω σε μία σανίδα του surf, φτιαγμένη από πολυαιθυλένιο, να περιστρέφεται και να κινείται ελεγχόμενα προς κάθε κατεύθυνση. Ο συνδυασμός αυτός σανίδας-πανιού έδωσε ένα πολύ ελαφρό ιστιοπλοϊκό σκάφος, που μπορούσε να ταξιδεύει χωρίς τιμόνι. Ονόμασαν την εφεύρεσή τους Windsurfer και άρχισαν τη μαζική παραγωγή του στις αρχές τις δεκαετίας του '70. Από την εποχή εκείνη η δραστηριότητα αυτή εξαπλώθηκε σχεδόν σε κάθε παράκτια περιοχή.

3.2.4. Θαλάσσιο σκι (water skiing). Θαλάσσιο σκι λέγεται η κίνηση του ατόμου στην επιφάνεια της θάλασσας με τη βοήθεια ειδικών πέδινων που επιτυγχάνεται με την έλξη από ταχύπλοο σκάφος με τη χρησιμοποίηση κατάλληλου σχοινιού. Το θαλάσσιο σκι ανακαλύφθηκε τυχαία το 1922, από ένα δεκαοκτάχρονο, τον Ralph Samuelson και τον αδελφό του που διασκεδάζε στα νερά της λίμνης Pepin στο Lake

---

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Windsurfing>

City στη Μινεσότα στην Αμερική⁵. Ο Samuelson αποφάσισε να εφαρμόσει την αρχή του σκι στο νερό μιμούμενος το σκι στο χιόνι. Πειραματίστηκε με ξύλα και αργότερα με ξυλεία από βαρέλι.

Σύμφωνα με μια άλλη θεωρία το σκι ανακαλύφθηκε από μια παρέα νεαρών που διασκεδάζαν στην λίμνη. Ο καπετάνιος της βάρκας που τους μετέφερε έριξε στο νερό ένα ξύλινο σκέπασμα κιβωτίου, το έδεσε με σχοινί στο σκάφος και, αφού ανέβηκαν πάνω του, τους ρυμούλκησε μέχρι την ακτή. Η ιδέα θεωρήθηκε διασκεδαστική, βαφτίστηκε aquaplaning (γλίστρημα στο νερό-θαλασσοπορεία) και σύντομα έγινε «μόδα». Γρήγορα η μόδα εξαπλώθηκε και, με την εμφάνιση όλο και πιο δυνατών μηχανών, αυξήθηκε η ταχύτητα. Συγχρόνως, άρχισαν να βελτιώνονται και οι «σανίδες». Το σκι, με τη μορφή που έχει σήμερα (με δύο πέδιλα), εμφανίστηκε στην Αμερική και στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1920. Με την ανάπτυξη του τουρισμού, το σπορ εξαπλώθηκε σε όλη την Ελλάδα. Σήμερα είναι μια από τις πιο δημοφιλείς θαλάσσιες δραστηριότητες αναψυχής, συνδυάζοντας την απόλαυση του υδάτινου στοιχείου με την άθληση.

Τα σύγχρονα σκι ή πέδιλα είναι κατασκευασμένα από fiber-glass και άλλα υλικά όπως κέβλαρ και ανθρακονήματα για μεγαλύτερη αντοχή, ελαστικότητα και μείωση του βάρους. Το μήκος τους είναι γύρω στα 170 εκατοστά. Πάνω τους στερεώνονται οι ρυθμιζόμενες βάσεις (δέστρες) μέσα στις οποίες τοποθετεί ο σκιέρ τα πόδια του. Στο πίσω μέρος τους υπάρχει ένα μικρό πτερύγιο για καλύτερη ευστάθεια.

Τα τελευταία χρόνια εμφανίσθηκαν και παραλλαγές του σκι τα λεγόμενα wakeboarding. Αυτά είναι ένας τύπος σκι που αποτελείται από μία μονή σανίδα, μικρότερη σε μήκος αλλά αρκετά φαρδύτερη από τα κανονικά σκι. Παραλλαγή του wakeboarding είναι το kneeboarding (towsport). Σε αυτήν τη σανίδα ο σκιέρ κάθεται γονατιστός και τα πόδια του στερεώνονται με λουρίδα στη σανίδα. Οι σανίδες wakeboard και kneeboard είναι πιο εύχρηστες από τα 'κλασικά' σκι, αφού επιτρέπουν στο σκιέρ να κάνει ευκολότερα διάφορες φιγούρες και άλματα και κερδίζουν σε δημοτικότητα ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι σκι

---

⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/waterskiing>

μπορεί να κάνει κανείς και χωρίς πέδιλα. Η τεχνική αυτή λέγεται barefooting ή Barefoot skiing.

3.2.5. Θαλάσσιο αλεξίπτωτο (parasailing). Το parasailing ή parashooting είναι δραστηριότητα αναψυχής κατά την οποία ένα άτομο ανυψώνεται – ίπταται με τη βοήθεια ειδικού αλεξίπτωτου που έλκεται από κατάλληλο ταχύπλοο σκάφος. Η δραστηριότητα έχει ως κύριο σκοπό την αναψυχή.

3.2.6. μηχανοκίνητα μέσα θαλάσσιας αναψυχής. Τεχνολογικές καινοτομίες και εφευρέσεις βελτίωσαν την ικανότητα του ανθρώπου στην αξιοποίηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος για αναψυχή. Από το 1950 η εφεύρεση μιας μεγάλης ποικιλίας σκαφών, μηχανών και γενικότερα η ανάπτυξη της τεχνολογίας, κυριολεκτικά μεταμόρφωσε τη θαλάσσια αναψυχή. Η θάλασσα έπαψε να θεωρείται ως εχθρικό περιβάλλον και οι άνθρωποι έπαψαν να είναι «δεμένοι στην ξηρά». Σήμερα χρησιμοποιούνται πολλά μηχανοκίνητα είδη μέσων θαλάσσιας αναψυχής τα οποία είναι ελαφρά, εύχρηστα και μεταφέρονται εύκολα γεγονός που τα καθιστά εξαιρετικά δημοφιλή. Μερικά από τα δημοφιλή μηχανοκίνητα μέσα θαλάσσιας αναψυχής είναι:

- *Aqua scooter* είναι μικρή βενζινοκίνητη μηχανή που έχει τη δυνατότητα να επιπλέει και να έλκει στη θάλασσα τον κολυμβητή που βρίσκεται σε πρηνή ή ύπτια θέση.
- *Θαλάσσιο μοτοποδήλατο* (Sea bike, surf jet, jet ski), είναι πλωτό βενζινοκίνητο μέσο στο οποίο μπορεί να επιβαίνουν μέχρι 3 άτομα.
- *Θαλάσσιο έλκηθρο* είναι πνευστό μέσο αναψυχής που αποτελείται από ένα κεντρικό κυλινδρικό πλωτήρα και δύο μικρότερους μονίμως προσαρτημένους, δεξιά και αριστερά πλωτήρες. Το μέσο αυτό έλκεται από ταχύπλοο σκάφος.
- *Θαλάσσιο δακτυλίδι* είναι πνευστό κυκλικό μέσο αναψυχής με πλαστικό δάπεδο. Το θαλάσσιο δακτυλίδι έλκεται από ταχύπλοο σκάφος.

3.2.7. κανο και καγιάκ. Τα κανό (canoe) είναι ελαφριά, μακρόστενα σκάφη χωρίς καρίνα, που κινούνται με τη μυϊκή δύναμη ενός ή περισσοτέρων κωπηλατών που χρησιμοποιούν κουπί διπλό ή μονό. Θεωρείται ότι τα σκάφη αυτά χρησιμοποιήθηκαν αρχικά από τους ιθαγενείς της Αμερικής⁶. Αυτοί κατασκεύαζαν ένα ελαφρύ ξύλινο σκελετό, που τον έντυναν με φλοιούς δένδρων, και τον στεγανοποιούσαν με ρετσίνι.

⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/kanoe>

Τα κανό ήταν προσαρμοσμένα στις ανάγκες των κατασκευαστών τους και στη νομαδική τους ζωή. Ήταν τόσο ελαφριά, ώστε ο κωπηλάτης μπορούσε να μεταφέρει πάνω στο κεφάλι του το κανό του αρκετά χιλιόμετρα, όταν οι συνθήκες τον ανάγκαζαν να βγει από το νερό. Συνήθως χωρούσαν έναν ή δύο κωπηλάτες και κάποιο φορτίο. Υπήρχαν όμως και πολεμικά κανό που χωρούσαν πολύ περισσότερα άτομα.

Τα καγιάκ (kayak) είναι σκάφη ελαφριά και ευέλικτα και μικρότερα σε μέγεθος από τα κανό, με μακρόστενη πλώρη και πρύμνη και συνήθως με ένα μόνο άνοιγμα. Ο κωπηλάτης κάθεται στο μοναδικό άνοιγμα του σκάφους και χρησιμοποιεί διπλό μονοκόμματο κουπί, με τα πόδια απλωμένα και χωμένα στο μπροστινό μέρος. Έτσι, το κορμί του από τη μέση και πάνω φαίνεται να αποτελεί προέκταση του σκάφους. Ο κωπηλάτης φορά ένα αδιάβροχο κάλυμμα γύρω από τη μέση του (spray skirt) το οποίο στερεώνεται στο καγιάκ, καλύπτοντας το άνοιγμα και εμποδίζοντας τα νερά να μπουν στο σκάφος. Θεωρείται ότι τα σκάφη αυτά αποτελούν επινοήση των ιθαγενών της Αρκτικής, της Βόρειας Αμερικής και της Γροιλανδίας γνωστών ως εσκιμών και χρησιμοποιούνταν για αλιεία στα παγωμένα νερά του Αρκτικού ωκεανού⁷. Κατασκευάζονταν από δέρματα φώκιας ή άλλων ζώων που τα τοποθετούσαν γύρω από ένα ξύλινο (ή από μπανέλες φαλαινών) σκελετό. Στη συνέχεια άλειφαν τα δέρματα με λίπος ζώων ώστε να γίνουν αδιάβροχα. Η ονομασία τους σημαίνει «βάρκα του άνδρα».

Στην Ευρώπη το κανό και το καγιάκ έγιναν γνωστά το 19ο αιώνα, όταν ένας Βρετανός δικηγόρος, ο John MacGregor, ο οποίος αργότερα έγινε γνωστός ως ταξιδιωτικός συγγραφέας, μελέτησε αυτά τα σκάφη, σχεδίασε ένα δικό του και άρχισε να περιηγείται στα ποτάμια και τις λίμνες της Ευρώπης. Το εγχείρημά του αυτό βρήκε πολλούς μιμητές που βρήκαν συναρπαστική την εξερεύνηση της φύσης με αυτό το μέσο. Το 1865 ο MacGregor ίδρυσε το Royal Canoe Club και σύντομα άρχισαν τα οργανωμένα ταξίδια με κανό από φυσιολάτρες.

Σήμερα τα κανό και τα καγιάκ κατασκευάζονται από μια ποικιλία υλικών και έχουν πολλές διαφορετικές χρήσεις. Κυριαρχούν τα μοντέρνα πλαστικά και το fibreglass. Έχουν μήκος από 2.5 έως 4 μέτρα και χρησιμοποιούνται κυρίως για αναψυχή

---

⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/kayak>

και άθληση. Υπάρχουν διαφορετικοί τύποι, για κατέβασμα ποταμών (whitewater) και περιήγηση (touring) και για έναν ή περισσότερους κωπηλάτες. Τα τελευταία χρόνια τα κανό και τα καγιάκ απέκτησαν μεγάλη δημοτικότητα. Επιτρέπουν την επαφή του ανθρώπου με τη φύση με ένα συναρπαστικό τρόπο, σε μονοήμερες ή και πολυήμερες εκδρομές.

4. Επίλογος

Ο παράκτιος τουρισμός περιλαμβάνει ένα πλήθος δραστηριοτήτων αναψυχής. Η ανάπτυξη κάθε παράκτιας δραστηριότητας αναψυχής και η αξιοποίησή της για τη δημιουργία τουριστικής ροής συναρτάται με τον γεωγραφικό χώρο και γενικότερα την ιδιαιτερότητα του παράκτιου περιβάλλοντος που επιβάλλει ή αποκλείει συγκεκριμένες δραστηριότητες, την κοινωνικοοικονομική διάσταση της κάθε δραστηριότητας και την προβολή της από τα Μ.Μ.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Benchley, Peter (2002), «Γκαλαπάγκος. Ο παράδεισος κινδυνεύει», National Geographic ΕΛΛΑΔΑ.
2. Brasch, R. (1995), *How Did Sports Begin?*, Harper Collins, Sydney.
3. Connor, R.C. and Smolker, R.S. (1985). “Habituated Dolphins in Western Australia”, *Journal of Mammalogy* 66 (2).
4. Corbin, A. (1994). *The Lure of the Sea*, Polity Press, Cambridge.
5. Gilbert, E.W. (1953). *Brighton: Old Ocean’s Bauble*, Methuen, London.
6. Giotart, Lozato, J.P. (1996), *Τουριστική Γεωγραφία*, εκδ. Interbooks.
7. Hoyt, E., 1995b. Whalewatching Takes Off. *Whalewatcher*, 29(2).
8. IFAW, 1997. *Report of the workshop on the Socioeconomics Aspects of Whale Watching*.
9. Masters, D., Carter, J., (1998). *Marine Wildlife Tourism: developing a quality approach in the Highlands and Islands*. A report for the Tourism and Environment Initiative and Scottish Natural Heritage.
10. Orams, M. (1999). *Marine Tourism*, Routledge, London.
11. Towner, J. (1996). *An Historical Geography of Recreation and Tourism in the Western World*. John Wiley and Sons, Chichester.
12. Walton, J.K. and Smith, J. (1995). “*The first century of beach tourism in Spain San Sebastian and the Playas del Norte from the 1830’s to the 1930’s*” in M. Barke, J. Towner, and M.T. Newton (eds), *Tourism in Spain: Critical Issues*. CAB International, Wallingford.
13. West, N. (1990). *Marine Recreation in North America*. In P. Fabbri (ed), *Recreational Uses of Coastal Areas*, Kluwer Academic, Amsterdam.
14. Ηγουμενάκης, Ν. – Κραβαρίτης, Κ. – Λύτρας, Π. (1999). *Εισαγωγή στον Τουρισμό*, εκδ. Interbooks.
15. Μοίρα, Πολυξένη (1999). *Τουριστική Γεωγραφία*. Ευρώπη, εκδ. Σταμούλης.
16. Μοντέν, Φεν, «*Σε όλους αρέσει ο σολομός του Ατλαντικού. Τι ξέρουμε όμως γι’ αυτόν;*» National Geographic, Ιούλιος 2003.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/kanoe>
2. <http://en.wikipedia.org/wiki/kayak>
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Waterskiing>
4. <http://en.wikipedia.org/wiki/winsurfing>
5. [http://faculty.deanza.fhda.edu/donahuemary/stories/storyReader\\$700](http://faculty.deanza.fhda.edu/donahuemary/stories/storyReader$700)